

Н. О. ЧЕРНИШОВА (аспірант)
Донецький національний університет

ПОЛЬСЬКИЙ ВИХОВНИЙ ІДЕАЛ КРІЗЬ ПРИЗМУ ДУХОВНОГО СХОДЖЕННЯ ТА ЕСКАПІЗМУ

В дослідженні розкривається проблема наукового пошуку в галузі сучасного виховання високоморальної особистості. Нові соціокультурні умови потребують і нових форм виховної роботи, адже в педагогічній науці й практиці загострюються проблеми морально-духовного виховання дітей та учнівської молоді. Сходження до смисло-ціннісної вершини і дає відповідь людині на її одвічні запитання.

Ключові слова: виховний ідеал, духовність, ескапізм, аксіологічні орієнтації, система цінностей.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з практичними завданнями. Морально-духовна вихованість підростаючої особистості нині є пріоритетною метою всієї освітньої системи. Проблема, пов'язана із розвитком досконалої особистості – виховного ідеалу – вже не просто актуальна для повноцінного соціального та культурного існування людства вона так само важлива, як повітря для життя людини [2, с. 28]. У зв'язку з цим видається закономірним сплеск різноманітних за змістом теоретико-технологічних підходів до організації процесу виховання особистості. На жаль, ці підходи не є рівноцінними, натомість потрібна глибинно вивірена онтологія.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У продовж кількох десятиліть творчий арсенал наукової психології і педагогіки помітно збагатився, набув чітко вираженої практичної орієнтації. Подальший науковий поступ пов'язаний із відкриттям нових педагогічних категорій. Саме на це і спрямовані пошукові зусилля вітчизняних та польських дослідників. Проблемою виховання особистості з точки зору морально-духовного підходу займався І. Д. Бех, який стверджував, що сучасна психолого-педагогічна наука керується особистісно-орієнтованим підходом, зосереджує увагу на подоланні технократизму виховної ідеї. За цим підходом лише та виховна ідея педагога буде гуманістичною за своєю сутністю, яка повною мірою враховуватиме психологію вихованця, а інакше вона виявиться неефективною, а отже, дегуманізованою. Цю тему розвивали у своїх дослідженнях польські педагоги В. Оконь, А. Соколовська, С. Кот, М. Козакевич, Й. А. Пелькова, І. Гумовська та інші. «Духовність формується з дитинства, - стверджував вчений І. Ільїн, - з моменту першого торкання материнських рук до немовля, з перших слів до нього та посмішки» [3, с.237]. На думку видатного українського педагога-практика В. Сухомлинського, формування духовності відбувається під впливом саме слова. Поняття «духовності» - всесвітнє. Для того, щоб наблизити його до повсякденного життя, до реального існування конкретних людей, його необхідно заповнити національним колоритом: особливостями формування духовності конкретної нації, народу, держави. Національний духовний досвід полегшує ідентифікацію людини, розуміння взаємозв'язку з подіями, причетності до конкретної культури. Основне завдання процесу виховання полягає у формуванні національного духовного досвіду. Саме цій темі необхідно приділити більше уваги у вітчизняній педагогічній думці.

Мета статті - розкрити взаємопов'язані поняття національної духовності та ескапізму і дослідити їх прояв у польському суспільстві. Розглянути, яким чином впливають аксіологічні явища на виховний процес молоді.

Виклад основного матеріалу. Питання про вивчення культурного ескапізму як соціальне явище виступає на даному етапі розвитку українського суспільства як актуальне й проблематичне. Під ескапізмом прийнято розуміти прагнення індивіда відійти від реальної дійсності загальноприйнятих стандартів та норм суспільного життя у світ соціальних ілюзій. У чому полягає основна причина таких устремлень? Слід зауважити, що духовність – це певна якість людського буття, вищий рівень засвоєння людиною світу, ставлення до природи, суспільства та самого себе. «Духовність – це вихід людини за рамки вузько емпіричного буття, подолання себе вчорашнього в процесі оновлення та вдосконалення, сходження особистості до своїх ідеалів, цінностей і реалізація їх на своєму життєвому шляху. Це і є

проблема життєтворчості» [2, с. 324]. Більшість філософів розглядають духовність як якісну характеристику свідомості та як продукт діяльності людини в суспільстві. На думку Л. Буєвої, духовність – це проблема набуття сенсу, показник існування певної ієрархії цінностей, цілей, в ній «концентруються проблеми, що стосуються вищого рівня духовного засвоєння світу людиною»[4, с. 6].

Зі змінами умов життя та самої особистості, з'являються нові цінності, а іноді відбувається їх переоцінка, ось чому система аксіологічних орієнтацій не може бути раз и назавжди усталеною. Ця тема набуває все більшої актуальності у провідних польських мас-медіа, які таким чином фіксують зміни у суспільстві. Духовні чи то релігійні концепції розглядаються у різних жанрах і не лише у спеціалізованих виданнях. Однак певною мірою такі прояви можна було б назвати ескапічними і ось чому. Ескапізм (від англ. *escape* – втеча, вихід із дійсності) – це заперечення людиною загальноприйнятих стандартів суспільного життя. Наприкінці ХХ століття виникло популярне поняття «віртуальної реальності», тобто ескапізм набув розповсюдження у вигляді комп'ютерних ігор, дозволяючи бути не лише спостерігачем, але й персонажем. Своєрідним ескапізмом є долучання до мережевих спільнот – свого роду племен, субкультур з вузькою ідентичністю [7, 115]. Там, де відбувається руйнація духовності, домінуючим стає ескапізм. Самі ескапісти часто-густо розглядають себе як альтернативу глобалізації, але існує точка зору, що явище, про яке йдеться, в будь-якій формі – це втеча від свободи, бажання перенести свою відповідальність за прийняття рішення на когось іншого. І. Ільїн писав, що людина майбутньої культури мусить знову полюбити духовну свободу [3, с. 292], чого не може собі дозволити ескапіст.

Не слід відкидати впливу європейських цінностей на формування польської ментальності. Європейський вибір Польщі стимулював подальші якісні зміни в системі освіти: інтеркультурність освітнього простору, мобільність ресурсів, відповідність вимогам ринку праці тощо. Водночас він сприяв розширенню інтеркультурної комунікативності, можливості вивчення і спілкування іноземними мовами, в цілому – інтернаціоналізації навчання.

Зокрема, посилилась увага до бездоганного володіння, окрім рідної, двома європейськими мовами. Ці вимоги покладено в основу найголовніших компетенцій учителя-європейця – виховного ідеалу. Ціннісними орієнтирами європейського освітнього простору є:

- уміння і компетентність у динамічному, суперечливому світі;
- гарантія вибору і доступності європейських цінностей;
- введення європейських критеріїв функціонування освітньої системи за допомогою вивчення мов, культур, історії та ін.

Набутий за п'ятдесят років позитивний досвід Європейського Союзу дав можливість Польщі ставити перед собою вищі цілі розвитку, спиратися на виправдані часом цінності Союзу: принцип людської гідності, свободи, демократії, верховенства права, рівності, дотримання прав людини тощо [6]. Всі ці орієнтири мають суттєвий вплив на квазіцінності – людяність, гуманізм, духовність. Однак ніхто б не зміг посперечатися з науковцем І. Ільїним, що «істинне духовне досягнення – завжди національне». На прикладі Польщі ми можемо побачити як саме національні цінності допомагають відкрити загальнолюдські багатства, адже позбавлений національної своєрідності народ втрачає відведене йому місце у світовій культурі. Усвідомлюючи це, попри популярну європейську ідентичність, польська влада через мас-медіа намагається відродити суто ментальні цінності. В центрі виховного процесу залишається все-таки польський, а не загальноєвропейський виховний ідеал і – жодної втечі від дійсності, підміни духовних понять чимось віртуальним. Європейські цінності в певній мірі меркантилізували польський побут, трохи позбавили його відкритості, і через це у виховному процесі вчителі почали акцентувати увагу на духовному сходженні молоді, відкидаючи тим самим ескапічні тенденції.

Висновки. Виходячи з того, що кожна мить життя людини слід перетворювати на пошук і самостійну реалізацію нескінченного ланцюга сенсів різного рівня індивідуальної і спільної значущості, сходження до вершини духовності і дасть відповідь людині на одвічні запитання та сумніви. Це означає, що в сучасному світі треба вже покінчити зі спрощеною освітою, яка є переважно інтелектуальною. Натомість потрібно створити такі її зразки, які відроджували і зміцнювали б насамперед духовний потенціал людини, адже це привід для

подальшого наукового дослідження.

Список використаної літератури

1. Большая актуальная политическая энциклопедия; под общ. ред. А. Белякова и О. Матвейчева [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.politike.ru/dictionary/839/word/yeskapizm>.
2. Базалук О. А. Философия образования в свете новой космологической концепции / Олег Александрович Базалук. – К.: Кондор, 2010. – 456 с.
3. Ильин И. А. Путь к очевидности / Илья Александрович Ильин. – М.: Республика, 1993. – 430 с.
4. Ильичева И.М. Духовность в зеркале философско-психологических учений: от древности до наших дней: учебное пособие / Ирина Михайловна Ильичева. – Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2003. – 208 с.
5. Огнев'юк В. О. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку / Віктор Олександрович Огнев'юк. – К.: Знання України, 2003. – 450 с.
6. Сніцар Людмила. Формування готовності освітан до сприйняття європейських цінностей (Порівняльно-педагогічні студії №1(7), 2011) [Електронний ресурс] / Людмила Сніцар. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ppstud/2011_1/files/135-141.pdf.
7. Kozakiewicz Mikolaj. Kazdy wybiera sam siebie / Mikolaj Kozakiewicz. – Warszawa: Ludowa Spoldzielna Wydawnicza, 1975. – 366 s.

Стаття надійшла до редакції 14.02.2012.

Н. А. Чернышева. Польский воспитательный идеал сквозь призму духовного восхождения и эскапизма.

В исследовании раскрывается проблема научного поиска в области современного воспитания высоко нравственной личности. Новые социокультурные условия требуют и новых форм воспитательной работы, ведь в педагогической науке и практике обостряются проблемы морально-духовного воспитания детей и учащейся молодежи. Восхождение к смысло-ценностной вершине и дает ответ человеку на его извечные вопросы.

Ключевые слова: *воспитательный идеал, духовность, эскапизм, аксиологические ориентации, система ценностей.*

N. Chernyshova. Polish Educational Ideal in the Light of Spiritual Ascent and Escapism.

The study revealed the problem of scientific research in the field of modern education of a highly moral person. The new socio-cultural conditions require new forms of educational work, because in pedagogical science and practice exacerbated the problem of moral and spiritual education of children and youth.

Keywords: *educational ideal, spirituality, escapism, axiological orientation, value system.*